

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏԱԿԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

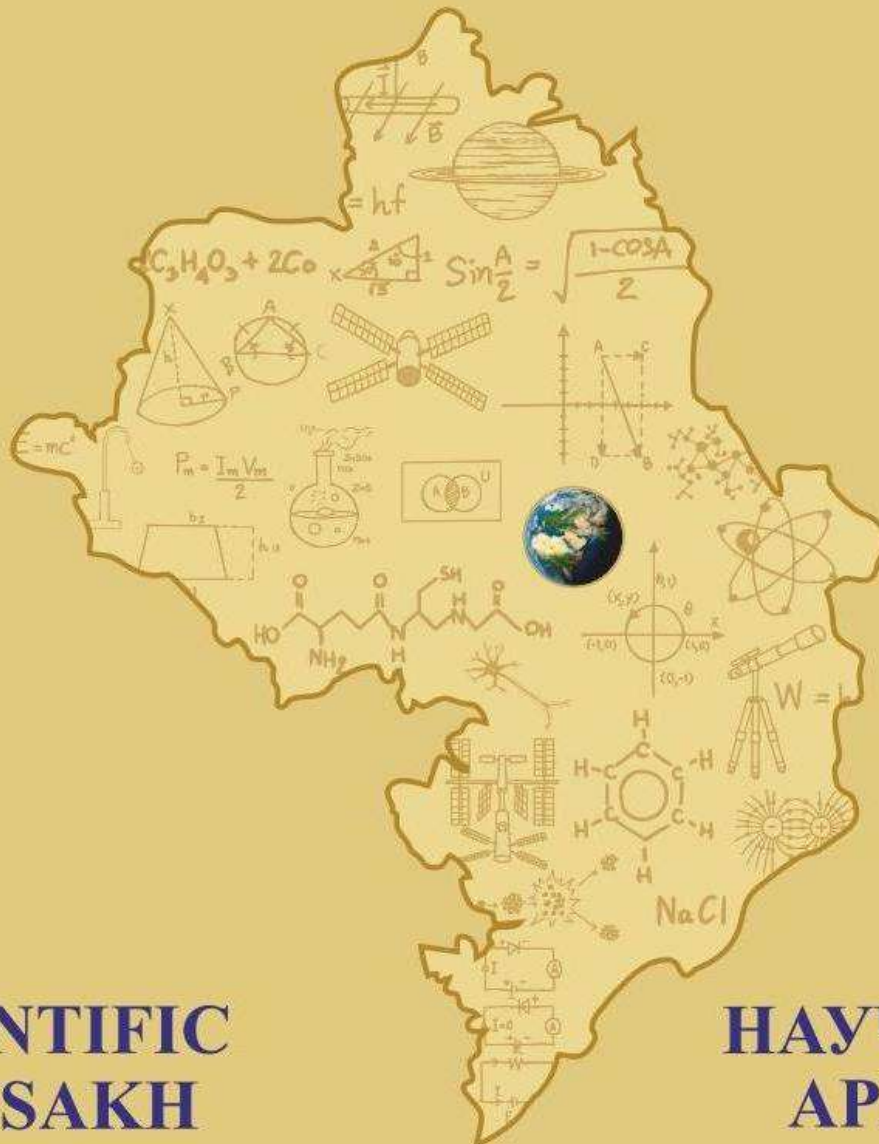
ԵՐԵՎԱՆԻ
ԳԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԲԱՆ

«ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԼԻԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԻՏԵԱՑ» ՓԲԸ

ԳԻՏԱԿԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻՎՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 1(2), 2019

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

ԱԵԳՄՄ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2019

Հրատարակության է երաշխավորվել Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Рекомендовано к публикации решением ученого совета Ереванского государственного университета

Recommended for Publication by the Yerevan State University Academic Council Decision

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՄԻՄՈՆՅԱՆ ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեհմինա ՍԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անդամներ՝

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Խաչիկ ԳԱԼՍՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՍԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արման ԵՂԻՎԱԶՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Մարել ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
Վալենտինա ԼԱՊԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
Օտտո ԼՈՒԻՏԵՐՅԱՆԴՏ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Սուշել ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Գագիկ ԴԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վշոտ ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Կարին ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
Գարիկ ԲԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 1(2), 2019, Երևան, ԱԵԳՄՄ հրատ., 2019, 480 էջ:

Scientific Artsakh, № 1(2), 2019, Yerevan, UYSSA publ., 2019, 480 pages.

Научный Арцах, № 1(2), 2019, Ереван, Изд. ОМУСА, 2019, 480 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2019թ. 1-ին համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Բելառուսի Հանրապետությունը, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Լեհաստանը, Շվեյցարիան և Ռուսաստանի Դաշնությունը ներկայացնող 50 անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

In the first issue of the «Scientific Artsakh» journal in 2019 the works on topical issues of social sciences by 50 well-known and young scientists representing Republic of Armenia, Republic of Artsakh, Republic of Belarus, the Islamic Republic of Iran, Poland, Switzerland and the Russian Federation are published.

В первом номере за 2019-ый год журнала «Научный Арцах» опубликованы работы по актуальным проблемам общественных наук, авторами которых являются 50 известные и молодые ученые, представляющие Республику Армения, Республику Арцах, Республику Беларусь, Исламскую Республику Иран, Польшу, Швейцарию и Российскую Федерацию.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor
Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor
David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor
Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor
Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor
Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
Julietta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Moushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor
Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor
Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor
Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor
Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor
Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор
Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор
Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор
Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент
Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор
Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент
Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
Джюльетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор
Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор
Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент
Мареk ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
Гарик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор
Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор
Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор
Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор
Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент
Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор
Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор
Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Ռաֆիկ Ավետիսյան. Քաղաքական անջատողականության եուրոնեն ու բնույթը.....74

Rafik Avetisyan. The Essence and Nature of Political Separatism

Рафик Аветисян. Сущность и характер политического сепаратизма

Խաչիկ Գալստյան. Փոքր ժողովրդի մեծ երազանքը. Արցախյան շարժումը հայոց ինքնության գոյաբանության համատեքստում.....82

Khachik Galstyan. The Great Dream of Small Nation: The Artsakh Movement in the Context of Armenians Identification Ontology

Хачик Галстян. Большая мечта малой нации: Арцахское движение в контексте онтологии идентичности армянского народа

Ժաննա Հարությունյան. ԵՄ ազդեցությունը ֆրանս-աֆրիկյան քաղաքական ու տնտեսական հարաբերությունների վրա.....90

Zhanna Harutyunyan. EU Impact on France-African Political and Economic Relations

Жанна Арутюнян. Влияние ЕС на франко-африканские политические и экономические отношения

Սևակ Նիկողոսյան. Պաշտպանական-անվտանգային համակարգի կառավարումը Հայաստանի խորհրդարանական հանրապետության մոդելին անցնելու պայմաններում.....96

Sevak Nikoghosyan. The Defense-Security System Management under the Model of the Parliamentary Republic of Armenia

Севак Никогосян. Управление системой обороны и безопасности в условиях перехода Республики Армения на парламентскую модель правления

Մարութ Վարդազարյան, Երեմ Վարդազարյան. Դ.Թրամփի վարչակարգի հարավկովկասյան քաղաքականության նոր միտումները.....104

Marut Vardazaryan, Erem Vardazaryan. Donald Trump Administration's New Trends in South Caucasus Policy

Марут Вардазарян, Ерем Вардазарян. Новые тенденции в южнокавказской политике администрации Д. Трампа

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ECONOMICS, ЭКОНОМИКА

Արման Ասրյան. Բլոկչեյնի կիրառությունը բնակֆոնդի կառավարման համակարգի բարելավման համատեքստում.....117

Arman Asryan. Application of Blockchain in Improving the Housing Fund Management System

Арман Асрян. Применение блокчейн в совершенствовании системы управления жилищным фондом

Եվգենյա Նայրիյան. Հայաստանի Հանրապետության դրամավարկային և Արցախի Հանրապետության հարկաբյուջետային քաղաքականությունների համահարթեցման խնդիրները.....128

Yevgenya Nayriyan. Coordination Problems of the Republic of Armenia Monetary Policy and Fiscal Policy of the Republic of Artsakh

Евгения Айриян. Проблемы координации денежно-кредитной политики Республики Армения и фискальной политики Республики Арцах

ԵՄ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՖՐԱՆՍ-ԱՖՐԻԿՅԱՆ ԶԱՂԱԶԱԿԱՆ ՈՒՏՆԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎՐԱ*

ՀՏԴ 32 (44+6)

ԺԱՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարանի միջազգային
հարաբերությունների և դիվանագիտության ամբիոնի ասպիրանտ,
թ.Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
jane.harutyunyan@gmail.com

Հոդվածի հիմնական նպատակն է պարզաբանել ԵՄ ապդեցությամբ Ֆրանսիայի արտաքին քաղականության փոփոխման միտումները հատկապես աֆրիկյան երկրների նկատմամբ և՛ քաղաքական, և՛ տնտեսական հարթություններում: Այդ նպատակով խնդիր է դրվել ուսումնասիրել Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականությունը աֆրիկյան երկրներում ԵՄ ստեղծումից առաջ ու դրանից հետո: Պատմահամեմատական մեթոդի կիրառմամբ ուսումնասիրել ենք Ֆրանսիայի քաղաքականությունը և չուզահեռ վերլուծությունների հիման վրա պարզել վերջինիս ծավալման ընթացքն ու արմատական փոփոխությունների դրդապատճառները: Արդյունքում՝ Ֆրանսիայի քաղաքականությունը աֆրիկյան երկրներում ռեալիստականից դարձավ ավելի լիբերալիստական ու հռետորական, միակողմ քաղաքականությունից անցում կատարվեց բազմակողմ քաղաքականության, մշակվեց նոր անվտանգության քաղաքականություն, տնտեսական հարաբերությունների հիմքում դրվեց տնտեսական համագործակցության սկզբունքը:

Հետապոտությունը հնարավորություն է տալիս վեր հանել Աֆրիկայում Ֆրանսիայի քաղաքականության հեռահար նպատակները, այն է՝ ԵՄ սկզբունքները խաղաքարտ դարձնելով պահպանել միջազգային հեղինակությունն ու ապդեցությունը: Սակայն նոր քաղաքական մոտեցումների մեջ դեռ նկատելի են նախկին «սովորությունները»: Խոսելով Ֆրանս-աֆրիկյան հարաբերությունների վրա ԵՄ ապդեցության մասին՝ երկու տեսակետ կարելի է առանձնացնել: Առաջինն այն է, որ Ֆրանսիան իրեն բավականին հեռացրել է Աֆրիկյան պետությունների քաղաքական, տնտեսական ու դիվանագիտական կյանքից, իսկ երկրորդն՝ այն, որ իրականում պահպանված է ստատուս քվոն և Ֆրանսիան դեռ շարունակում է գերիշխող դիրքում մնալ Աֆրիկայում, և Ֆրանսիայի՝ Աֆրիկայից «հեռանալը» բացատրվում է ԵՄ գործոնով, ինչը ստիպեց Ֆրանսիային ամբողջովին փոխել իր անվտանգության քաղաքականությունն Աֆրիկայում:

Բանալի բառեր՝ ԵՄ, ֆրանս-աֆրիկյան քաղաքական հարաբերություններ, ֆրանս-աֆրիկյան տնտեսական հարաբերություններ, բազմակողմ քաղաքականություն, անվտանգության քաղաքականություն, ռեալիստական քաղաքականություն, միգրացիոն քաղաքականություն, ֆինանսական աջակցության քաղաքականություն:

1990-ական թթ.-ին աշխարհում տեղի ունեցած փոփոխությունները, մասնավորապես Սառը պատերազմի ավարտը, ԽՍՀՄ փլուզումը, ԱՄՆ դերի բարձրացումը և, վերջապես, ԵՄ ստեղծումը մեծապես փոխեցին ուժերի

* Հոդվածը ներկայացվել է 08.05.2019թ., գրախոսվել՝ 17.05.2019թ., տպագրության ընդունվել՝ 17.06.2019թ.:

հավասարակշռությունն աշխարհում: Այդ ամենի հետևանքները նշմարելի են նաև Ֆրանսիայի՝ աֆրիկյան քաղաքականությունում:

Մասատրիիստի պայմանագիրը ստորագրվեց 1992 թ.-ի փետրվարի 7-ին և ուժի մեջ մտավ 1993թվականին, որով Եվրոպական տնտեսական համայնքը վերանվանվեց ԵՄ-ի, և ներկայացրեց Ընդհանուր արտաքին ու անվտանգության քաղաքականությունը: Սակայն այդ փոփոխությունները չէին վկայում ԵՄ-ում արտաքին քաղաքականության ոլորտում կոնսենսուսի առկայության մասին, քանզի ԵՄ անդամ պետությունների քաղաքական կուրսերը կարող էին և տարբեր լինել: Միևնույն ժամանակ ԵՄ անդամների համար գրեթե անհնարին էր ունենալ արտաքին քաղաքական մեկ ընդհանուր կուրս: Սակայն Ֆրանսիան փորձում էր հասնել դրան՝ միևնույն ժամանակ ամրապնդելով իր դիրքերը Եվրոպական համայնքում: Լինելով Եվրոպական միասնության ջատագով՝ Ֆրանսիան պաշտպանելու էր իր տեղն ու ազգային շահերը ԵՄ կառույցների մեջ¹⁵⁰:

Ֆրանսիայի առաջնորդները ԵՄ ստեղծումից հետո սկսեցին իրենց քաղաքական կուրսը հարմարեցնել ԵՄ նպատակներին ու շահերին՝ փորձելով մեծապես ներգրավվել ԵՄ քաղաքականության մեջ, քանզի մտածում էին, որ այն դիվիդենտներ կտա Ֆրանսիային արտաքին քաղաքականության ոլորտում: ԵՄ գործընկերները մեծ ազդեցություն ունեին Ֆրանսիայի քաղաքականության վրա և հակառակը: Եթե մինչ ԵՄ ստեղծումը Ֆրանսիայի քաղաքականությունը ավելի ռեալիստական էր, ապա ԵՄ ստեղծումից հետո այն դարձավ լիբերալիստական ու հռետորական: Այդ ամենը պարզ երևում է Աֆրիկայում Ֆրանսիայի վարած քաղաքականության օրինակում, քանզի նախկինում վարելով ռեալիստական քաղաքականություն՝ Ֆրանսիան այն համապատասխանեցնում էր իր շահերին: Բացի այդ, Աֆրիկայում ժողովրդավարական շարժում էր տարածվել, ինչը սպառնալիք էր Ֆրանսիայի տնտեսական, քաղաքական շահերին, միևնույն ժամանակ ԱՄՆ-ն ուժեղացրել էր իր դիրքերն Աֆրիկայում, ինչն էլ Ֆրանսիան դիտեց որպես սպառնալիք, և նրան մնում էր փոխել իր քաղաքականությունը Աֆրիկայում ԱՄՆ-ին հակակշռելու համար, սակայն այն ԵՄ շահերի հետ համատեղելը հեշտ չէր¹⁵¹: Ֆրանս-աֆրիկյան հարաբերությունները կառուցվածքային առումով չփոխվեցին, բայց բազմաթիվ խոր սկզբունքներ ընկան դրա հիմքում, ինչում էլ մեծապես կարևորվում է ԵՄ դերը: ԵՄ շահերից ելնելով՝ Ֆրանսիան իր քաղաքականության մեջ մտցրեց այնպիսի սկզբունքներ, ինչպիսիք են՝ խաղաղություն, անվտանգություն, կայունություն, ժողովրդավարություն, օրենքի գերակայություն: Այդ սկզբունքները կարևորվեցին նաև ֆրանս-աֆրիկյան զագաթնաժողովի ժամանակ, երբ Ֆրանսիան ընդունեց Լա Բոլ (La Baule) դոկտրինը¹⁵², ինչը պաշտպանեց Աֆրիկայում լիբերալիստական ու դեմոկրատական կարգերի հաստատումը: Դոկտրինի համաձայն՝ Ֆրանսիան կրճատելու էր իր ներկայությունն Աֆրիկայում և՛ տնտեսական և՛ քաղաքական ոլորտներում:

¹⁵⁰ **Սարյան Ս.**, Նախագահական ընտրությունները Ֆրանսիայում, 2007թ. http://noravank.am/arm/articles/detail.php?ELEMENT_ID=801.

¹⁵¹ **Olsen, G. R.** ‘Challenges to the Traditional Policy Options, Opportunities for New Choices: The African Policy of the EU, The Round Table, 375, July 2004, p.425-436.

¹⁵² Ֆրանսիական Բոլ քաղաքում 1990թ. հունիսի 20-ին Ֆրանսուա Միտտերանի ելույթը հայտնի է որպես Լա Բոլ դոկտրին: Ներկա էին աֆրիկյան 37 պետությունների առաջնորդներ: «Չկա զարգացում առանց ժողովրդավարության և չկա ժողովրդավարություն առանց զարգացման...», «...Ֆրանսիան չի պարտադրի Սահմանադրանաև օրենքի մոդել, այլ Աֆրիկայի ժողովուրդն ինքը կընտրի իր կառավարման ուղին՝ հիմնված համընդհանուր արժեքների վրա, այն է՝ ժողովրդավարություն»: Այդուհետ Ֆրանսիան շարունակեց ղեկավարել աֆրիկյան պետություններում ժողովրդավարական գործընթացները (Cf. Politiqueétrangère de la France, Nov-Dec 1991, p.48):

Այնուամենայնիվ, այն ենթատեքստում պաշտպանում էր ավտորիտար վարչակարգը¹⁵³:

ԵՄ ձևավորումից հետո ստեղծված քաղաքական իրադրությունը Ֆրանսիային տարավ դեպի բազմակողմ քաղաքականության, մանավանդ որ միակողմ քաղաքականությունն արդեն հասցրել էր նվազեցնել Ֆրանսիայի հեղինակությունն Աֆրիկայում: Բազմակողմ քաղաքականությունը Ֆրանսիայի համար եական հնարավորություններ էր ստեղծում¹⁵⁴: Ֆրանսիան չդադարեց Աֆրիկայում ներխուժումներ իրականացնել, ինչն իր պատճառներն ուներ. նախ՝ տնտեսական, քաղաքական, մշակութային հետաքրքրությունն էր Աֆրիկայի նկատմամբ, ապա՝ Ֆրանսիան այնտեղ ուներ ստրատեգիական կենտրոններ, և խորն էին Ֆրանսիայի ու Աֆրիկայի առաջնորդների կապերը: Ֆրանսիան այս կերպ իր ռազմական ներխուժումներն Աֆրիկա ներկայացնում էր միջազգային կազմակերպությունների բողի ներքո: ԵՄ-ն իր քաղաքականության հիմքում դրել էր ահաբեկության դեմ պայքարը և Ֆրանսիան՝ այն դարձնելով խաղաքարտ և, որպես անվտանգության երաշխավոր, փորձում էր միջամտել Աֆրիկյան իր նախկին գաղութների գործերին՝ այդպիսով իրականացնելով իր նպատակները. 1. միջազգային ասպարեզում պահել իր երբեմնի բարձր դիրքը, որը խարխվեց, երբ դադարեց լինել մեծ գաղութատեր պետություն, 2. պահպանել իր ստրատեգիական ռեսուրսները, 3. պահպանել իր հսկայական շահույթները, որոնք ստանում էր իր մենաշնորհային կարգավիճակից¹⁵⁵:

ԵՄ ստեղծումից հետո Ֆրանսիան պարտավորվեց մշակել Նոր անվտանգության քաղաքականություն, որն իրենից ներկայացնում էր Աֆրիկայում ռազմական ներկայության կրճատում (1997-2002թթ.-ին Ֆրանսիական զորքի թիվը 8.000-ից դարձավ 5.600՝ տեղակայված լինելով հինգ կենտրոններում՝ Աբուջան, Դաբար, Ջիբուտի, Լիբրևիլ և Նջամենա)¹⁵⁶: Ֆրանսիայի ռազմական ներկայության կրճատումը հանգեցրեց տնտեսական և ֆինանսական աջակցության կրճատման (1995թ.ին՝ 42.1 բիլիոն, 1998թ.-ին՝ 34.7 բիլիոն)¹⁵⁷, հետևաբար կարելի է ենթադրել, որ Ֆրանսիան ցանկանում էր ամրապնդել Աֆրիկայի անվտանգության համակարգը միջազգային կազմակերպությունների, մասնավորապես ԵՄ միջոցով¹⁵⁸:

Ֆրանս-աֆրիկյան քաղաքական հարաբերությունների փոփոխության հարցում չի կարելի անտեսել նաև Ֆրանսիայի նկատմամբ աֆրիկյան առաջնորդների վերաբերմունքի փոփոխության գործոնը, որոնք սկսեցին բողոքել Աֆրիկայում Ֆրանսիայի ներկայությունից (մասնավորապես Ուգանդայի ու Ռուանդայի առաջնորդները. «Մենք չենք ուզում, որ Աֆրիկայի ժողովրդավարությունը պայմանավորված լինի քաղաքական ու տնտեսական շահերով: Մենք ուզում ենք, որ

¹⁵³ **Martin, G.**, 2000. France's African Policy in Transition: Disengagement and Redeployment. Illinois: University of Illinois, p. 13.

¹⁵⁴ **Chasles, J.M.**, 2011. Nicolas Sarkozy's African Policy in the Context of Franco-Chadian Relations. *Dynamiques Internationales*, Vol. 4., pg. 4.

¹⁵⁵ The European Union Foreign Policy towards Africa, Rhetoric and Reality: Mozambique, a Case Study, Name: Paulo MateusAntónioWacheDate: 23 August 2010 pg 22.

¹⁵⁶ **Jean-Dominique Geslin**, "Quels gendarmes pour l'Afrique?" *JeuneAfrique* (15-21 June 1999), pp. 27-8, which notes that the Zambakro training center is financed by France to the tune of 15 million francs.

¹⁵⁷ French National Assembly, Adevah-Poeuf Report, 1998, pp. 9, 23; P. Marchesin, "L'aidepublique au développement en 1997," *Observatoire permanent de la coopérationfrançaise, Rapport 1997* (Paris: Karthala, 1997), p. 17.

¹⁵⁸ France Diplomatie, 2010. Africa-France Summit, Final Declaration, 1 June 2010. Available from: http://www.diplomatie.gouv.fr/en/IMG/pdf/2010_Africa-France_Summit_Final_Declaration-2.pdf (Accessed 30 May 2013).

Աֆրիկայի ժողովրդավարական ձգտումներն ընկած լինեն ֆրանս-աֆրիկյան և եվրո-աֆրիկյան հարաբերությունների հիմքում»¹⁵⁹:

ԵՄ ազդեցությունը չորջանցեց նաև Ֆրանս-աֆրիկյան տնտեսական հարաբերությունները, քանզի ԵՄ ստեղծումից հետո արդեն Ֆրանսիան իր քաղաքականության հիմքում դրեց ԵՄ տնտեսական համագործակցության սկզբունքը՝ անդրադարձ կատարելով միգրացիոն քաղաքականությանը և ֆինանսական աջակցության քաղաքականությանը: Տնտեսական ոլորտում ԵՄ ընդհանուր քաղաքականության գաղափարը կարծես նշմարելի էր, քանզի գործում էր Եվրոպական զարգացման հիմնադրամ, որում կենտրոնանում էր Եվրոպական երկրների նախկին գաղութներում մեկ ընդհանուր տնտեսական քաղաքականության արդյունքը:¹⁶⁰ Այսպիսով՝ տնտեսական ոլորտն այն միակն էր, որի շուրջ ԵՄ պետությունները ընդհանուր համաձայնության էին եկել: Այդ ամենն անդրադարձավ նաև Ֆրանս-աֆրիկյան հարաբերություններին: Աֆրիկայում անկում ապրեց ավտորիտար ռեժիմը, ինչն էլ ստիպեց Ֆրանսիային փոխել իր քաղաքական կուրսը¹⁶¹:

1990-ական թթ.-ից հետո Ֆրանսիայի համար տնտեսական քաղաքականությունը Աֆրիկայում առաջնակարգ դիրքեր մղվեց: 1986-1988թթ.-ին և 1993-1995թթ.-ին Ֆրանսիան գործի դրեց միգրացիոն քաղաքականությունը՝ կիզակետում պահելով Ֆրանկոֆոն Աֆրիկան: Այս դեպքում ևս մեծապես նկատելի էր ԵՄ ազդեցությունը Ֆրանսիայի քաղաքականության վրա: Միգրացիայի ոլորտում ձևավորվել էին մի շարք դրդապատճառներ, որոնք ԵՄ-ին մղեցին քայլեր ձեռնարկելու միգրացիայի ոլորտում երրորդ երկրների հետ համագործակցությունն ավելի խորացնելու ուղղությամբ: Այն գաղափարը, թե միգրացիոն հոսքերը դեպի ԵՄ և դրա սահմաններից դուրս չեն կարող դադարեցվել, ԵՄ-ին ստիպեցին գործել և կոնկրետ, տարաբնույթ գործողություններ առաջարկել, որոնց նպատակն էր ապահովել, որ միգրացիան հնարավորինս ծառայի՝ ի շահ բոլոր շահագրգիռ պետությունների¹⁶²: Միանգամից նկատվեց դեպի Ֆրանսիա մուտքի արտոնագրերի տրամադրման կրճատում, բազմապատկվեցին արտոնագրերի տրամադրման վարչական խոչընդոտները, տեղի ունեցավ չարթեռային չվերթների պարտադրված չեղարկում¹⁶³: ԵՄ միգրացիոն քաղաքականությունը ստիպեց Ֆրանսիային 1990-ական թթ. անօրինական ներգաղթյալների նկատմամբ կիրառել սահմանային վերահսկողություն: Սակայն Ֆրանսիայի այդ քաղաքականությունը մեծապես վնասեց ֆրանս-աֆրիկյան հարաբերությունները: Իրավիճակից դուրս գալու համար Ֆրանսիան որդեգրեց աֆրիկյան պետություններին ֆինանսական աջակցության քաղաքականություն (aid policy), որպեսզի վերականգնի իր տնտեսական ազդեցությունը տարածաշրջանում¹⁶⁴: Եթե մինչ 1989թ. Ֆրանսիայի վարած աջակցության քաղաքականությունը կախվածության մեջ էր դնում Աֆրիկային, ապա 1990-ական թվականների աջակցության քաղաքականությունն իրենից ներկայացնում էր տնտեսական հիմք Աֆրիկայի համար: Աֆրիկյան պետությունների հետ պայմանագրերը, որոնց համաձայն Ֆրանսիան ֆինանսական աջակցություն էր ցուցաբերում վերջիններիս, հնարավորություն էին տալիս մոտ լինել աֆրիկյան ուրանին, նավթին ու բնական

¹⁵⁹ Politique étrangère de la France, May-August 1996, p.89.

¹⁶⁰ Article 98 of the Cotonou Convention.

¹⁶¹ **Martin, G.**, 2000. France's African Policy in Transition: Disengagement and Redeployment. Illinois: University of Illinois, p. 7.

¹⁶² **Վերխեր Է.**, «ԵՄ հետ միգրացիայի ոլորտում համագործակցության ընդլայնման և խորացման հնարավորությունները», 2012թ. հուլիս:

¹⁶³ Mentioned in Philippe Marchesin, "La politique africaine de la France en transition," Politique africaine no. 71 (October 1998), p. 93.

¹⁶⁴ **Conte, B.**, 1997. France's African Aid Policy: The End of an Era? Review of African Political Economy, Vol. 24, No. 71, pg. 141.

գազին¹⁶⁵: Աֆրիկյան երկրներին ֆինանսական աջակցության գլխավոր պայմանն այդ երկրների ժողովրդավար լինելն էր: Այդ ամենը փաստաթղթային հիմքով ամրապնդվեց Տոգոյի մայրաքաղաք Լոմեում 1985, 1990, 1995 թթ.-ին և Բենինի մեծ քաղաքներից մեկում՝ Կոտոնուում¹⁶⁶: Մինչ ԵՄ ստեղծումը Աֆրիկյան, Կարիբյան և Խաղաղօվկիանոսյան պետությունների հետ բանակցությունները վարվում էին համաձայն հենց այդ կոնվենցիաների: Աֆրիկյան պետությունների հետ կնքված այդ կոնվենցիաների ետևումն այն էր, որ ոչ ժողովրդավար պետությունները տնտեսական աջակցություն չէին ստանում ԵՄ-ից: Սակայն այդ ֆինանսական աջակցությունն էլ Ֆրանսիան օգտագործում էր որպես քաղաքական ազդեցության գործիք՝ ստիպելով Աֆրիկյան պետություններին այն ծախսել Ֆրանսիական ապրանքների վրա: Ֆրանսիան նաև աջակցություն էր ցուցաբերում աֆրիկյան պետություններին ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների բնագավառներում:

Այսպիսով՝ եթե մինչ 1990թ.-ը Ֆրանսիան տնտեսական կապեր էր հաստատում իր նախկին գաղութների հետ, ապա 1990թ.-ից հետո ընդարձակեց այն՝ կապեր հաստատելով շուրջ 114 պետությունների հետ: Այդ քաղաքականության ընդարձակման մեջ մեծ էր ԵՄ դերը, և Ֆրանսիան, հավատարիմ մնալով ԵՄ սկզբունքներին, փորձում էր ամրապնդել իր միջազգային հեղինակությունը¹⁶⁷:

EU IMPACT ON FRANCE-AFRICAN POLITICAL AND ECONOMIC RELATIONS

ZHANNA HARUTYUNYAN

*Yerevan State University, PhD Student
of International Relations and Diplomacy Chair,
Yerevan, Republic of Armenia*

The aim of the article is to elucidate the trends of the French foreign policy changes in relation to African countries both in political and economic spheres under the impact of EU. For this aim we have explored the French foreign policy in African countries before and after the EU creation. The application of historical-comparative method based on parallel analysis gave us an opportunity to examine the process of French policy expansion and the motives of its radical changes. The policy of France shifted from realistic to more liberal and rhetorical, unilateral policy transferred to multilateral policy, a new security policy was developed towards Africa. Economic relations acquired a new quality, economic policy being based on the principle of economic cooperation. The study shows that France wanted to achieve its long-term goals to maintain international reputation and influence in Africa by implementing the principles of EU. But there are former “habits” in the new policy. Speaking about the EU impact on French-African policy we may distinguish two views: first - France has dropped out of the African political, economic and diplomatic life; second - the status quo is still preserved and France still remains dominant in Africa. EU forced France to completely change its security policy in Africa.

Key words: *EU, France-African political relations, France-African economic relations, multilateral policy, security policy, realistic policy, migration policy, financial aid policy.*

¹⁶⁵ The European Union Foreign Policy towards Africa, Rhetoric and Reality: Mozambique, a Case Study, Name: Paulo Mateus António Wache Date: 23 August 2010 pg. 22.

¹⁶⁶ Articles 1, 8, and 9.2 of the Cotonou Convention.

¹⁶⁷ Agirici-Survie, Jacques Chirac et la Françafrique. Retour à la case Foccart? [Dossiers noirs de la politique africaine de la France no. 6] (Paris: L’Harmattan, 1995), pp. 108, 111.

ВЛИЯНИЕ ЕС НА ФРАНКО-АФРИКАНСКИЕ ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ

ЖАННА АРУТЮНЯН

*аспирант кафедры международных отношений и дипломатии
Ереванского государственного университета,
г. Ереван, Республика Армения*

Целью статьи является выяснение тенденций изменения французской внешней политики в отношении африканских стран как в политической, так и в экономической сферах под воздействием ЕС. Для этой цели мы изучили французскую внешнюю политику в африканских странах до и после создания ЕС. Применение историко-сравнительного метода, основанного на параллельном анализе, дало нам возможность изучить процесс расширения французской политики и мотивы ее радикальных изменений. Политика Франции перешла от реалистичной к более либеральной и риторической, односторонняя политика перешла к многосторонней политике, была разработана новая политика безопасности в отношении Африки. Экономические отношения приобрели новое качество, экономическая политика основана на принципе экономического сотрудничества. Исследование показывает, что Франция хотела достичь своих долгосрочных целей по поддержанию международной репутации и влияния в Африке путем реализации принципов ЕС. Но в новой политике есть прежние «привычки». Говоря о влиянии ЕС на франко-африканскую политику, мы можем выделить две точки зрения: первая – Франция выбыла из африканской политической, экономической и дипломатической жизни; вторая – статус-кво все еще сохраняется, а Франция по-прежнему остается доминирующей в Африке. ЕС заставил Францию полностью изменить свою политику безопасности в Африке.

Ключевые слова: *ЕС, франко-африканские политические отношения, франко-африканские экономические отношения, многосторонняя политика, политика безопасности, реалистичная политика, миграционная политика, финансовая политика.*